

ANTIIKIN AJATTELUN KÄSIKIRJA

Holger Thesleff & Juha Sihvola,
Antiikin filosofia ja aatemaailma.
WSOY, Helsinki 1994. 471 s.

On erinomaisen ilahduttavaa, että Holger Thesleff ja Juha Sihvola ovat koonneet käsikirjan antiikin filosofiasta. Tämä on tärkeä työ suomalaisessa filosofiassa erityisesti tällaisena aikana, jona filosofian historian suosio on huomattavasti kasvassa.

Filosofian historioita on suomen kielellä saatavissa perin kehnosti. Jos arvioimme Urpo Harvan kirjasen *Suuria ajattelijoita* liian suppeaksi, ei suomeksi ole oikeastaan kirjoitettu kuin kolme yleisempää esitystä: Arvi Grotenfeltin *Uuden ajan filosofian historia*, J. E. Salomaan I ja Esa Saarisen *Länsimaisen filosofian historia huipulta huipulle Sokrateesta Marxiin*. Myöskään Jussi Tenkun kirjaa *Vanhan- ja keskiajan moraali filosofian historia* ei tietenkään pidä unohtaa.

Käännöksiä on toki jonkin verran, ja on tietysti oltava iloinen siitäkin, että WSOY on ottanut Bertrand Russellin huvittavasta *Länsimaisen filosofian historiasta* uuden painoksen.

Grotenfeltin teosta ei juuri kukaan enää tunne. Teos on jo vanhentunut. En kuitenkaan pidä vanhentuneena hänen ensimmäisen painoksen esipuheeseen 1898 kirjaamaansa motivaatiota ensimmäisen suomenkielisen filosofian historian kirjoittamiselle:

”Vaikka ylioppilaalta täytyy vaatia niin paljon suurten sivistyskielten taitoa, että hän voi käyttää vieraskielisiä oppikirjoja, niin on kuitenkin luonnollista, että monessa tieteessä, ja kenties kaikkein enimmin juuri filosofiassa, oppivan käsitys kärsii tuntuva haittaa mitä elävyyteen ja selkeyteen tulee, jos hänen täytyy käyttää yksinomaan vieraskielistä kirjallisuutta.”

En usko, että Grotenfeltin oivallus rajoittuu opiskelijoihin. Käsittäkseni filosofia, ja siis myös sen historia, on sellainen ala, jota on aina tehtävä myös omalla kielellä. Suomessa tulisi olla saatavissa riittävästi suomenkielistä filosofiaa, vaikka kielialueemme tietenkin on liian pieni, että kukaan vakava filosofian harrastaja tulisi toimeen pelkällä suomen kielellä.

Filosofian tarinat eivät välttämättä vanhene. Tästä on olemassa lukuisia esimerkkejä. Ehkä oivallisin on vanhin tunnettu: Diogenes Laertoksen 200-luvun lopulla kirjoittamat suurten filosofien elämäkerrat. Tämä teos on edelleen omalla tavallaan erinomaisen käyttökelpoinen.

Salomaan ja Saarisen tarinat ovat huvittavan vastakkaisia esimerkkejä siitä, miten kirjoittamisen ote vaikuttaa tekstin kestävytyteen. Saarisen kirja on ehkä toistaiseksi kivempää luettavaa, mutta se alkaa jo vaikuttaa vanhentuneemalta kuin Salomaan yli puoli vuosisataa vanhempi teos.

Siinä missä Salomaa piirtää kehityskaaria saksalaismaisella täsmällisyydellä, jopa piittaamatta kiinnostavuudesta, Saarisen intressi on kytkeä klassikkoajattelijat päivänpoltaviin filosofisiin muoteihin. Muodit vaihtuvat jo kymmenessä vuodessa, ja niinpä kirja vanhenee.

Ennusteeni Thesleffin ja Sihvolan kirjan iälle on Salomaan kirjan ikää pitempi. Tämä teos on tosiseikkojen ympärille rakentuva käsikirja, joka pyrkii lähestymään aihetta nimenomaan niin sanotun historiallisen rekonstruktion keinoin. He eivät välitä siitä, kiinnostaako jokin tietty antiikin ongelmanasettelu ketään nykyään, he esittelevät sen mahdollisimman uskollisesti sellaisella tavalla, jonka kyseinen antiikin ajattelija olisi hyväksynyt.

Thesleffin ja Sihvolan kirjaa voi siis hyvin käyttää referenssinä, kun joutuu miettimään onko jonkun esittämä kyseenalainen tulkinta jostakin antiikin filosofista historiallisesti puolustettavissa. Thesleff ja Sihvola eivät juuri ota kantaa tulkin-

nallisiin kiistoihin, he esittävät asian niin kuin se antiikissa esitettiin, ei niin kuin nykyfilosofi sen esittäisi.

Tällä lähestymistavalla on tietenkin myös ongelmansa. Ehkä päällimmäisin on se, että tuloksena olevaa kirjaa ei voi suositella iltalukemiseksi kuin unettomuudesta kärsiville. Filosofian tarina Thaleesta Boethiukseen ei tällaisessa kirjassa jännity juonelliseksi. Yksityiskohtien paljous peittää alleen suuret käänteet.

Jos haluaa perehtyä antiikin filosofiaan tämän kirjan avulla, kannattaa käsittääkseni ottaa rinnalle jokin Russellin *Länsimaisen filosofian historian* kaltainen juonellinen teos. Täytyy lähteä liikkeelle jostakin rautalankamallista, että todella pääsisi näkemään antiikin filosofian tarinaa. Tällä suosituksella en suinkaan tarkoita sitä, että Russell antaisi paremman kuvan itse tarinasta. Pikemminkin päinvastoin. Thesleff ja Sihvola tuntevat antiikkia varmasti Russellia paremmin, ja heidän tulkintansa ovat epäilemättä luotettavampia. Tämä käsikirja ei vain toimi Russellin teoksen tavalla juonellisenä romaanina.

Jonkin verran asiaa olisi auttanut, jos tekijät olisivat tehneet kokoavista jälkikatsauksista laajempia. Niissä olisi myös ollut tilaisuus esittää tulkinnallista ainesta ilman, että historiallinen luotettavuus olisi joutunut uhatuksi.

Koska kysymyksessä on käsikirja, olisi asiasanahakemisto ollut paikallaan, vaikka auttaahan henkilöhakemistokin tietysti aika pitkälle. Muuten teos toimii hyvin: teksti on johdonmukaista, rakenne on selkeä ja koottu hyvään sisällysluetteloon. Kirjallisuuskatsaus vaikuttaa erinomaiselta. Näyttää siltä, että teos ei tosiaan jätä pulaan kenenkään antiikin ajattelijan kohdalla: kaikki ovat mukana.

Mielestäni on aivan oikea ratkaisu jättää Platon ja Aristoteles tällaisessa kirjassa suhteellisen vähälle huomiolle. Näiden suurnimien käsittelytapakin — tuotannon käyminen läpi teos teokselta — vaikuttaa onnistuneelta. Mikäli muodin merkkejä voi ennakoita, näiden länsimaisen filosofian niin sanottujen kivijalkojen vähätteleminen sopii sikkälikin kuvaan, että lähivuosikymmeninä tullaan olemaan suhteellisesti kiinnostuneempia hellenistisen ajan ajattelijoista, kuten Epikuroksesta ja stoalaisista.

Suurilla sivistyskielillä julkaistavassa materiaalissa on jo selvästi näkyvissä, että kiinnostus antiikin filosofiaan ei enää välttämättä tarkoita Sokrateen, Platonin ja Aristoteleen ajattelua. Toivon mukaan tämä trendi alkaa vähitellen levitä

Suomeenkin.

Filosofian historia ei ole vain irrallisten ajattelun jättiläisten galleria. Tämä visio on vain harha, joka perustuu uuden ajan myötä kasvaneeseen tapaan palvoa yksilöitä. Oleellisimpia filosofian historioissa ovat narratiivit, kertomukset tiettyjen ajattelutapojen kehityksestä. Näitä narratiiveja ovat tuottaneet ihmiset, ja on luonnollista kiinnittää erityistä huomiota suurissa käännteissä vaikuttaneisiin nimiin, mutta sikäli kuin puhutaan historiasta, puhutaan kertomuksesta, jossa on mukana paljon erilaisia henkilöitä erilaisissa rooleissa.

Thesleff ja Sihvola ovat historioitsijoita, ja heillä on hyvä silmä kehityslinjoille. Silti jäämme odottamaan, että joku uskaltaisi kirjoittaa suomeksi reippaan tulkinnallisen kertomuksen siitä, mitä filosofian historiassa oikeastaan on tapahtunut.

Mikko Yrjönsuuri